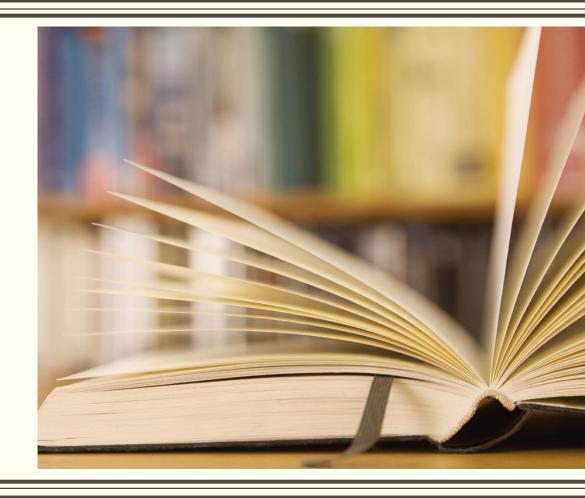
ПРИНЦИПИ СТВОРЕННЯ ТА ВИКОНАННЯ ПРОГРАМ

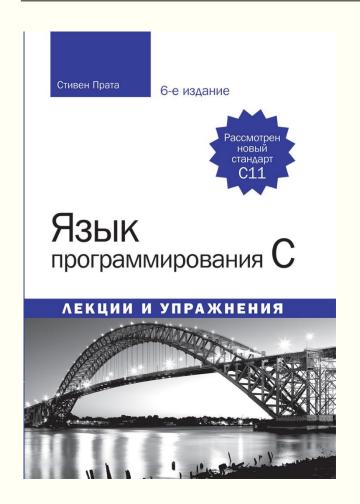
Лекція 2 Основи інформатики, основи програмування та алгоритмічні мови

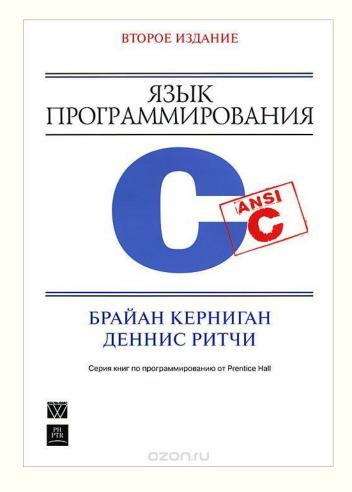
План лекції

- Стандарти та структура програм мовою С
- Типізація мов програмування.
- Оператори мови програмування С.
- Операції вводу-виводу з символами та рядками.

Рекомендована література (С)

СТАНДАРТИ ТА СТРУКТУРА ПРОГРАМ МОВОЮ С

Історія мови програмування С

BCPL (1967, Мартін Річардс) — мова для створення операційних систем та компіляторів

В (1970, Кен Томпсон) – використовувалась при створенні перших версій Unix y Bell Labs

С (1972, Денніс Рітчі) – мова розробки ОС Unix, практично незалежна від апаратної частини, для програмістівпрактиків

 ■ Кен Томпсон (зліва) і Денніс Рітчі (справа) за машиною PDP-11

Стандарти мови програмування С

- Нині доступно багато реалізацій мови С.
 - В ідеалі, при написанні програми вона повинна працювати однаково з будь-якою з них, за умови, що не використовується специфічний для машини код.
 - Для цього вводять стандарти.
- Першим загальновизнаним стандартом став *класичний С (К&R С)*, що базувався на книзі «The C programming Language» Б. Кернігана та Д. Рітчі.
 - Проте в ньому не описано стандартну бібліотеку.
 - Фактичним стандартом стала стандартна бібліотека, що постачалась з реалізацією С для ОС Unix.
- По мірі розвитку та поширення мови виникла потреба у всезагальному, сучасному та строгому стандарті.
 - 1983р. Національний інститут стандартизації США (ANSI) зібрав спеціальний комітет (X3J11) для його вироблення.

Стандарти мови програмування С

- Перший офіційний стандарт ANSI C було прийнято в 1989 році.
 - Відповідний міжнародний стандарт ISO С погоджено в 1990 р.
 - Кінцеву версію стандарту називають C89/C90/ANSI C.
- Основні ідеї стандарту:
 - Довіряти програмісту.
 - Не заважати програмісту робити те, що він вважає необхідним.
 - Не збільшувати мову та зберігати її простоту.
 - Передбачати лише один спосіб виконання операції.
 - Робити операцію швидкодіючою, навіть якщо при цьому не гарантується переносимість.

Стандарти мови програмування С

- Нова версія стандарту була прийнята в 1999 році (С99)
 - Мета: не додавати в мову нових рис, за виключенням необхідних
- Ключові доповнення (можуть не підтримуватись деякими компіляторами)
 - Додано підтримку інтернаціоналізації
 - Передбачено виправлення дефектів (при переході на х64)
 - Підвищено швидкодію мови для альтернативи FORTRAN
- Подальший розвиток стандарту С11:
 - Пом'якшення цілі «довіри програмісту» з урахуванням безпеки та захисту
 - Деякі функціональні можливості С99 стали необов'язковими для С11
 - До необов'язкових можливостей була додана підтримка багатопоточності з огляду на поширення багатоядерних процесорів

Переваги С

- *Ефективність*: мова продуктивно використовує комп'ютерні ресурси, володіє засобами точного управління, характерними для асемблера.
- *Переносимість:* написану на С програму з невеликими змінами можна виконати на іншій системі. Проте фрагменти коду, написаного для доступу до апаратних ресурсів зазвичай платформозалежні.
- *Потужність та гнучкість*: мовою С написані багато компіляторів та інтерпретаторів для інших мов (FORTRAN, Perl, Python, Pascal, LISP та ін.), інженерні розрахунки також часто виконуються на основі програм, написаних мовою С.
- *Орієнтація на програмістів*: мова надає доступ до обладнання та дозволяє маніпулювати окремими фрагментами пам'яті, має багатий вибір операцій для лаконічного вираження підходу до вирішення задач. Також представлений великий набір вбудованих бібліотек.

Місце мови програмування С

Галузі використання

- Операційні системи
- Компілятори та інтерпретатори мов програмування
- Текстові редактори
- Мережеві драйвери
- Сучасні програми та утиліти
- Бази даних

С-подібні мови

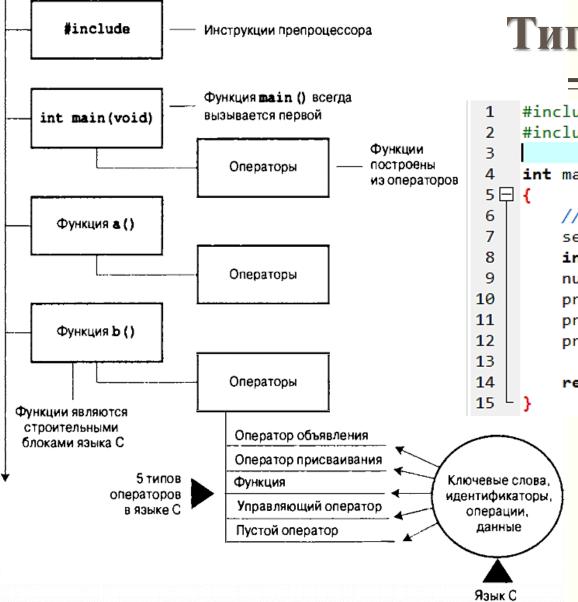

Лістинг 1. Перша програма

- Суть будь-якої програми зводиться до збереження, зміни та виводу деякої інформації.
 - Збереження у змінних та константах
 - Зміна та вивід у функціях

```
#include <stdio.h>
    #include <locale.h>
    int main(void)
 5 □ {
 6
        // підтримка кирилиці
         setlocale(LC_ALL, "");
         int num; /* оголосити змінну з іменем num */
 8
         num = 1; /* присвоїти значення змінній пит */
10
         printf("Я простий ") ; /* використати функцію printf() */
         printf("κοмπ'ютер.\n");
11
12
         printf ("Моєю улюбленою цифрою \in %d, оскільки вона перша. n'', num);
13
14
         return 0;
15
```


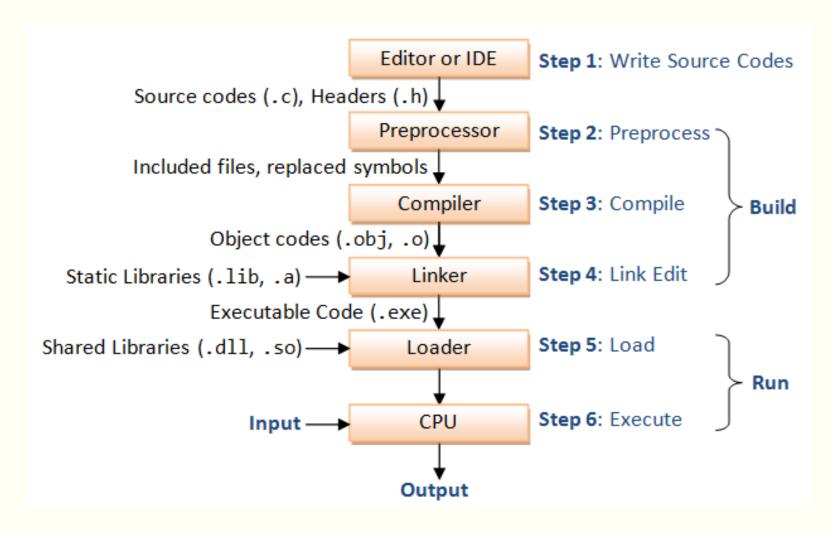
Типова структура програми

```
#include <stdio.h>
#include <locale.h>

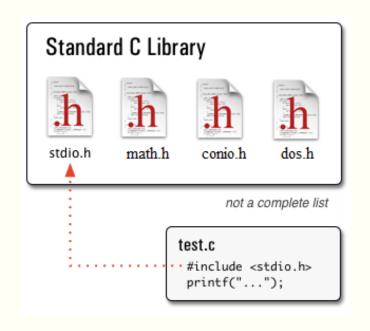
int main(void)

{
    // підтримка кирилиці
    setlocale(LC_ALL, "");
    int num; /* оголосити змінну з іменем пит */
    num = 1; /* присвоїти значення змінній пит */
    printf("Я простий "); /* використити функцію printf() */
    printf("комп'ютер.\n");
    printf ("Моєю улюбленою цифрою є %d, оскільки вона перша. \n", пит);

return 0;
}
```


Деталі програми. Директива #include та заголовкові файли

- *Заголовкові файли* файли з розширенням ".h", що містять визначення групи функцій та змінних.
 - <u>stdio.h</u> включає оголошення доступних у мові С функцій стандартного вводу-виводу: у програмі потрібно для виклику printf() і виводу інформації
 - <u>locale.h</u> використовується для задач, пов'язаних з локалізацією: тут потрібен для виклику setlocale() та включення підтримки кирилиці

• Корисні заголовкові файли:

- <u>conio.h</u> не є частиною С, корисний для консольного вводу-виводу (getch(), kbhit())
- <u>stdlib.h</u> функції для виділення пам'яті, перетворення типів тощо
- <u>math.h</u> містить математичні функції

Директиви препроцесора

- Препроцесор мови С являється макромовою, яка використовується для перетворення програми до того, як вона буде скомпільована.
 - Сама програма може бути написаною не тільки на С, але й С++, Objective-C або навіть асемблері.
- Директиви це спеціальні команди, які препроцесор розпізнає та виконує.
 - Підключення файлів: #include, #include_next (перший знайдений файл).
 - Умовна компіляція: #if, #ifdef, #ifndef, #else, #elif and #endif.
 - Діагностика: #error, #warning, #line.
 - Додаткова інформація компілятору: #pragma
 - Макровизначення: #define

Функція main() – точка входу в програму

- Функція іменований блок коду, який можна повторно викликати та використовувати.
- Кожна функція повинна мати оголошення і визначення
 - Заголовок (сигнатура, прототип) функції: тут int main (void)
 - *Фігурні дужки* { та }, що відокремлюють *тіло функції* (рядки 6-14)

```
int main(void)
 5 ⊟ {
 6
        // підтримка кирилиці
        setlocale(LC ALL, "");
         int num; /* оголосити змінну з іменем пит */
        num = 1; /* присвоїти значення змінній пит */
        printf("Я простий ") ; /* використати функцію printf() */
10
        printf("komm'ютер.\n");
11
        printf ("Моєю улюбленою цифрою є %d, оскільки вона перша. \n", num);
12
13
14
        return 0;
15
```

Заголовки функцій

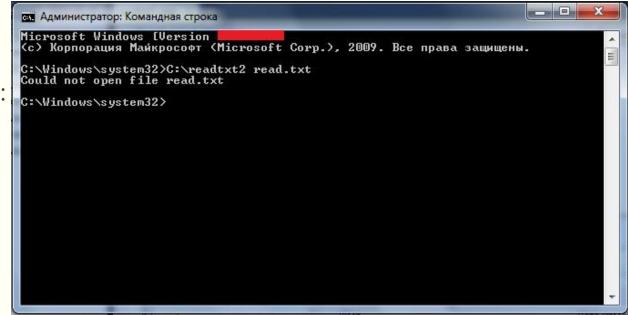
- Заголовок функції містить:
 - Тип даних, що повертає функція (тут int, пов'язаний з оператором return; функція main() повертає код помилки, що виникає в програмі).
 - Назву функції (main)
 - Список параметрів функції (тут void)
- Можливе використання інших заголовків:
 - main()
 - int main(void)
 - int main(int argc, char *argv[]) –

```
ПРUТ x

з аргументами командного рядка

FUNCTION f:

OUTPUT f(x)
```


Тіло функції

- Містить набір інструкцій (операторів мови програмування, statements), що повинні виконуватись функцією.
 - Інструкції змушують комп'ютер виконувати певні визначені дії.
- У мові С виділяють три види операторів мови програмування (інструкцій):
 - *Інструкції-вирази (expression statements)*. Завжди закінчуються оператором ;

```
a = 6; c = a + b; ++j;
```

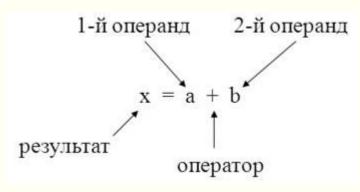
• *Складені інструкції (compound statements)*. Кілька інструкцій, що заключені в фігурні дужки. Не закінчуються оператором ;

```
pi = 3.141593;
circumference = 2. * pi * radius;
area = pi * radius * radius;
```

■ Управляючі інструкції (control statements). Визначають напрям виконання програми (галуження, цикли тощо)

Інструкції-вирази (оператори виразу, expression statement)

- Вираз, що закінчується символом ;. Наприклад,
 - i = 0;
 - i = i + 1;
 - printf("Hello, world!\n");
 - a = b*3 + c;
- Найпростіша інструкція-вираз пустий оператор ;
 - Він нічого не робить.
 - Проте використовується тоді, коли синтаксис вимагає присутності оператора виразу, проте він не потрібний.
 - Наприклад, у циклах for for(int i = 1; i <= 10; i++) for(;;)
- Вираз складається з операторів та операндів

Вирази в мові С

Математичний вираз	Вираз С
$b^2 - 4ac = 0$	b*b - 4*a*c == 0
$n < (a + b)^2$	n < (a+b)*(a+b)
$\frac{x+y}{a} \ge \frac{x-y}{b}$	(x+y)/a >= (x-y)/b
$\sqrt{x^2 + y^2} > ab$	sqrt(x*x + y*y) > a*b

Вирази мають (повертають) значення, яке отримується та записується за допомогою оператора присвоєння

Оператор оголошення	int toes;
Оператор присвоєння	toes = 12;
Оператор виклику функції	printf("%d\n", toes);
Структурований оператор	while (toes < 20) toes = toes + 2;
Оператор повернення	return 0;
Порожній оператор	; /* нічого не робить */

Оператори (operators) у мові програмування С

• Арифметичні оператори:

присвоєння(a=b), додавання (a+b), унарний мінус (-a), остача від ділення (a%b), інкремент (a++), декремент (a--) та ін.

• Оператори порівняння:

• рівність(a==b), нерівність (a!=b), більше (a>b), менше (a< b), більше або дорівнює (a>=b), менше або дорівнює (a<=b)

• Логічні оператори:

логічне заперечення (НЕ) (!a), логічне І (a && b), логічне АБО (a || b)

• Побітові оператори:

Побітове НЕ (~a), побітове I (a & b), побітове АБО (a | b), побітове виключаюче АБО (a ^ b), побітовий зсув впіво (a << b), побітовий зсув вправо (a >> b)

■ Складені оператори присвоєння:

■ Додавання (a += b), віднімання (a -= b), множення (a *= b) та ділення (a /= b) з присвоєнням, отримання остачі з присвоєнням (a %= b), побітове I (a &= b), побітове АБО (a |= b), побітове виключаюче АБО (a ^= b) з присвоєнням, побітовий зсув вліво (a <<= b) та вправо (a >>= b) з присвоєнням

Арифметичні оператори

```
#include <stdio.h>
    int main()
 3 □ {
         int a = 9, b = 4, c;
 4
         c = a+b;
         printf("a+b = %d \n",c);
 8
 9
         c = a-b;
         printf("a-b = %d \n",c);
10
11
12
         c = a*b;
13
         printf("a*b = %d \n",c);
14
15
         c=a/b;
         printf("a/b = %d \n",c);
16
17
         c=a%b;
18
19
         printf("Remainder when a divided by b = %d \n",c);
20
21 22 }
         return 0;
```

```
C:\Users\spuasson\Desktop\Untitled1.exe

a+b = 13

a-b = 5

a*b = 36

a/b = 2

Remainder when a divided by b = 1
```


Оператори інкременту та декременту

```
#include <stdio.h>
int main()
    int a = 10, b = 100;
    float c = 10.5, d = 100.5;
    printf("++a = %d \n", ++a);
    printf("--b = %d \n", --b);
    printf("++c = %f \n", ++c);
    printf("--d = %f \n", --d);
    return 0;
```

```
C:\Users\spuasson\Desktop\Untitled1.exe

++a = 11

--b = 99

++c = 11.500000

--d = 99.500000
```

```
#include <stdio.h>
int main()
{
   int a = 5, c;
```

Оператори присвоювання

```
c = a;
printf("c = %d \n", c);
c += a; // c = c+a
printf("c = %d \n", c);
c -= a; // c = c-a
printf("c = %d \n", c);
c *= a; // c = c*a
printf("c = %d \n", c);
c /= a; // c = c/a
printf("c = %d \n", c);
c %= a; // c = c%a
printf("c = %d \n", c);
return 0;
```

```
C:\Users\spuasson\Desktop\Untitled1.exe

C = 5

C = 10

C = 5

C = 5

C = 5

C = 25

C = 5

C = 0
```

```
#include <stdio.h>
int main()
{
   int a = 5, b = 5, c = 10;
```

Оператори порівняння

```
printf("d == d = d \setminus n", a, b, a == b); // true
printf("d == d = d \setminus n", a, c, a == c); // false
printf("d > d = d \setminus n", a, b, a > b); //false
printf("%d > %d = %d \n", a, c, a > c); //false
printf("d < d = d \setminus n", a, b, a < b); //false
printf("%d < %d = %d \n", a, c, a < c); //true
printf("%d != %d = %d \n", a, b, a != b); //false
printf("%d != %d = %d \n", a, c, a != c); //true
printf("%d >= %d = %d \n", a, b, a >= b); //true
printf("%d >= %d = %d \n", a, c, a >= c); //false
printf("%d <= %d = %d \n", a, b, a <= b); //true</pre>
printf("%d <= %d = %d \n", a, c, a <= c); //true
return 0;
```

```
C:\Users\spuasson\Desktop\Untitled1.exe
5 == 5 = 1
5 == 10 = 0
5 > 5 = 0
5 > 10 = 0
5 < 5 = 0
5 < 10 = 1
5 != 5 = 0
5 != 10 = 1
5 >= 5 = 1
5 >= 10 = 0
5 \le 5 = 1
5 \le 10 = 1
```

```
#include <stdio.h>
int main()
    int a = 5, b = 5, c = 10, result;
    result = (a == b) && (c > b);
    result = (a == b) && (c < b);
    result = (a == b) | | (c < b);
    result = (a != b) || (c < b);
```

Логічні оператори

```
printf("(a == b) && (c > b) equals to d \in n, result);
printf("(a == b) && (c < b) equals to d \in n, result);
printf("(a == b) || (c < b) equals to d \in n, result);
printf("(a != b) || (c < b) equals to d \in n, result);
result = !(a != b);
printf("!(a == b) equals to d \in n, result);
result = !(a == b);
printf("!(a == b) equals to d \in \n", result);
return 0;
```

```
C:\Users\spuasson\Desktop\Untitled1.exe
(a == b) \&\& (c > b) equals to 1
(a == b) \&\& (c < b) equals to 0
(a == b) \mid \mid (c < b)  equals to 1
(a != b) || (c < b) equals to 0
!(a == b) equals to 1
!(a == b) equals to 0
```

Побітові оператори

```
12 = 00001100 (In Binary) 12 = 00001100 (In Binary) 12 = 00001100 (In Binary)
25 = 00011001 (In Binary) 25 = 00011001 (In Binary)
                                                          25 = 00011001 (In Binary)
Bit Operation of 12 and 25
                           Bitwise OR Operation of 12 and 25 Bitwise XOR Operation of 12 and 25
  00001100
                              00001100
                                                              00001100
& 00011001
                                                           ^ 00011001
                             00011001
  00001000 = 8 (In decimal)
                             00011101 = 29 (In decimal)
                                                              00010101 = 21  (In decimal)
                           35 = 00100011 (In Binary)
                           Bitwise complement Operation of 35
                           ~ 00100011
                             11011100 = 220 (In decimal)
212 = 11010100 (In binary)
                              212 = 11010100 (In binary)
212>>2 = 00110101 (In binary)
                              212<<1 = 110101000 (In binary) [Left shift by one bit]
212>>7 = 00000001 (In binary)
                              212<<0 =11010100 (Shift by 0)
212>>8 = 000000000
                              212 < < 4 = 110101000000  (In binary) = 3392(In decimal)
212>>0 = 11010100 (No Shift)
```

Пріоритет операцій та категорії операторів

Step 1.
$$y = 2 * 5 * 5 + 3 * 5 + 7$$
; (Leftmost multiplication)

2 * 5 is 10

Step 2. $y = 10 * 5 + 3 * 5 + 7$; (Leftmost multiplication)

10 * 5 is 50

Step 3. $y = 50 + 3 * 5 + 7$; (Multiplication before addition)

3 * 5 is 15

Step 4. $y = 50 + 15 + 7$; (Leftmost addition)

50 + 15 is 65

Step 5. $y = 65 + 7$; (Last addition)

Step 6. $y = 72$ (Last operation—place 72 in y)

Приорит	ет Оператор	Описание
1	++	Суффиксные/постфиксные инкремент и декремент
	()	Вызов функции
	[]	Обращение к элементу массива
		Обращение к члену структуры или объединения
	->	Обращение к члену структуры или объединения через указатель
	(type) {list}	Составной литерал(с99)
2	++	Префиксные инкремент и декремент
	+ -	Унарные плюс и минус
	! ~	Логическое НЕ и побитовое НЕ
	(type)	Приведение типа
	*	Разыменование
	&	Взятие адреса
	sizeof	Размер
	_Alignof	Выравнивание(С11)
3	* / %	Умножение, деление и остаток
4	+ -	Сложение и вычитание
5	<< >>	Побитовые левый сдвиг и правый сдвиг
6	< <=	Для операторов сравнения < и ≤ соответственно
· ·	>>=	Для операторов сравнения > и ≥ соответственно
7	== !=	Для сравнений = и ≠ соответственно
8	&	Побитовое И
9	^	Побитовое XOR (исключающее или)
10		Побитовое ИЛИ (включающее или)
11	&&	Логическое И
12	H	Логическое ИЛИ
13	?:	Тернарное условие
14	=	Простое присваиваиние
	+= -=	Присваивание через сумму и разность
	*= /= %=	Присваивание через произведение, частное и остаток
	<<= >>=	Присваивание через левый сдвиг и правый сдвиг
	&= ^= =	Присваивание через побитовые И, исключающее ИЛИ и ИЛИ
15	,	Запятая

Складені інструкції (compound statements, блоки)

- Група операторів МП, яку компілятор розглядає як єдиний оператор МП.
- Використовуються при написанні управляючих операторів, функцій

```
int add(int x, int y)
{ // початок блоку
    return x + y;
} // кінець блоку
```

• Блоки можна вкладати в інші блоки

```
void main()
{
    int num = 10;
    if(num > 0)
    {
        printf ("\Число додатне");
        printf ("\Це приклад складеного оператору");
    }
}
```

Що виведе наступна програма?

```
main() { int x; x = -3 + 4 * 5 - 6; \ printf("%d\n",x); \ (Операції 1.1) \\ x = 3 + 4 % 5 - 6; \ printf("%d\n",x); \ (Операції 1.2) \\ x = -3 * 4 % - 6 / 5; \ printf("%d\n",x); \ (Операції 1.3) \\ x = (7 + 6) % 5 / 2; \ printf("%d\n",x); \ (Операції 1.4) }
```

Інструкції та вирази складаються з символів і лексем

- Мова С допускає використання символів:
 - латинського алфавіту
 - цифр
 - спеціальних символів: , (кома), ;,. (крапка), +, -, *, ^, & (амперсанд), =, ~
 (тільда), !, /, <, >, (,), {, }, [,], |, %, ?, ' (апостроф), '' (лапки), : (двокрапка), _ (знак підкреслення)
 - **Лексема** одиниця тексту програми, яка при компіляції сприймається як єдине ціле та за смислом не може бути розділена на менші елементи.
 - ідентифікатори
 - службові (ключові) слова
 - константи
 - рядки (рядкові константи)
 - операції (знаки операцій)
 - роздільники (знаки пунктуації)

Ідентифікатори та ключові слова

- *Ідентифікатори* це назви для змінних, типів, функцій та міток у тексті програми.
 - Написання та регістр символів у назвах ідентифікаторів повинні відрізнятись від усіх ключових слів.

```
auto
          float
                                  signed
                                            Alignas (начиная с C11)
break
          for
                                  sizeof
                                            Alignof (начиная с C11)
case
          goto
                                  static
                                             Atomic (начиная с C11)
char
                                  struct
                                             Bool (начиная с С99)
const
          inline (начиная с С99)
                                  switch
                                             Complex (начиная с C99)
continue
          int
                                  typedef
default
                                             Generic (начиная с C11)
          long
                                  union
do
                                             Imaginary (начиная с С99)
          register
                                  unsigned
double
                                            Noreturn (начиная с C11)
          restrict (начиная с С99) void
else
                                            Static assert (начиная с C11)
                                  volatile
          return
enum
                                            Thread local (начиная с С11)
                                  while
          short
extern
```

```
#include <stdio.h>
int main() {
   int result;
   if ( result != 0 )
       printf( "Bad file handle\n" );
}
```

- Ідентифікатори можуть складатись як з одного, так і з кількох символів.
- Першим символом повинна бути буква або знак підкреслення (_), а за ним можуть іти букви, числа або знак підкреслення.
- *Ключові слова* це слова, що використовуються для побудови мовних конструкцій.
 - Їх не можна використовувати для інших цілей.

Угоди з нотації ідентифікаторів

■ Верблюжа нотація (Camel Case)

- стиль написання складових слів, у якому декілька слів пишуться разом без пробілів, при цьому кожне слово пишеться з великої літери (Pascal Case, верхній верблюжий регістр), за винятком, можливо, першого (нижній верблюжий регістр).
- Наприклад, UpperCamelCase (PascalCase), lowerCamelCase.

Зміїна нотація (Snake Case, Underscore Case)

- стиль написання, у якому слова розділяються не пробілами, а символом підкреслення (_), причому кожне слово пишеться з малої літери.
- Наприклад: str_replace.

Угорська нотація (Hungarian notation)

- метод найменування змінних в програмуванні, при якому до ідентифікатора змінної або функції додається префікс, що вказує на його тип.
- Наприклад, змінна sClientName префікс s, що позначає тип змінної «рядок» (string).
- Була популярна в 90-х серед програмістів Microsoft

Текст демонстраційної програми (маса в платиновому еквіваленті)

```
1 /* platinum.c -- your weight in platinum */
                                                                  C:\Users\spuasson\AppData\Local\Temp\Rar$Dla11328.16325\platinum.exe
     #include <stdio.h>
                                                                  Are you worth your weight in platinum?
                                                                  Let's check it out.
     int main(void)
                                                                 Please enter your weight in pounds: 156
Your weight in platinum is worth $3867491.25.
You are easily worth that! If platinum prices drop,
 4 □ {
 5
                          /* user weight
         float weight;
 6
         float value; /* platinum equivalent
                                                                  eat more to maintain your value.
 7
 8
         printf("Are you worth your weight in platinum?\n");
         printf("Let's check it out.\n");
10
         printf("Please enter your weight in pounds: ");
11
12
         /* get input from the user
13
         scanf("%f", &weight);
14
         /* assume platinum is $1700 per ounce
15
         /* 14.5833 converts pounds avd. to ounces troy */
16
         value = 1700.0 * weight * 14.5833;
         printf("Your weight in platinum is worth $%.2f.\n", value);
17
         printf("You are easily worth that! If platinum prices drop,\n");
18
19
         printf("eat more to maintain your value.\n");
20
21
         return 0;
```


Функції scanf() ma printf() у роботі

```
/*platinum.c*/
int main (void)
                          Получение ввода с клавиатуры
 scanf("%f", &weight)
 printf("Bam вес ...") Отображение вывода программы
                                                             Ваш вес ...
 return 0;
```

Стилі відступів (індентація)

```
Стиль К&R
                                     Стиль Олмана
      while (x == y) {
                                             while (x == y)
           something();
                                                  something();
           somethingelse();
                                                  somethingelse();
Стиль GNU
                                     Стиль Уайтсміта
                                              while (x == y)
      while (x == y)
                                                  something();
           something();
                                                  somethingelse();
           somethingelse();
```


Тема доповіді: препроцесор мови програмування С